

Avrupa'da İntifada: İslamofobi ve Batı'da İslam'ın Geleceği Üzerine

Şaban Ali DÜZGÜN*

Özet:

Çağdaş dünyada İslamofobinin gittikçe zemin kazandığı görülmekte, İslam her türlü mecrada medeniyete düşman ve terörle bağlantılı bir din olarak anılmaktadır. Bu tutumun yeni olmadığını tarihsel köklere sahip olduğunu biliyoruz. Bununla birlikte günümüzde yaşanan 11 Eylül benzeri bazı feci olaylar İslamofobiye yeni boyutlar kazandırmıştır. Bu olayların tetiklediği ilk refleks, bütün bu şiddetin kaynağı olarak Müslümanları değil, Kur'an'ı görmek şeklinde kendini ortaya koymuştur. Bu yaklaşımın yanlışlığından hareket ederek, meselenin İslam değil Müslümanların içinde bulunduğu kültürel, dinsel ve sosyopolitik şartların analiz edilmesiyle elde edilecek verilerin daha sağlıklı değerlendirmelerde bulunmayı mümkün kılacağını düşünüyoruz. Başka bir ifadeyle tartışma teolojik bir zeminden antropolojik bir zemine kaydırılmalıdır. Müslümanlar tartışmasız kendileri dışındaki insanlarla barışçıl bir yaşam sürmek isterler. Ama dinlerine ve kutsal değerlerine yapılan hakaretler ve hak ihlalleri onları kendilerini savunma ve başkalarına tolerans gösterme gibi bir ikileme sürüklemektedir. Müslümanlara karşı biriktirilen öfke sebebiyle İslamofobinin bir insan hakları meselesine dönüştüğünü söylemek gerekir. Meydana gelen her kötülüğü Müslümanlarla irtibatlı düşünmek bu ihlalin ilk şeklidir. Bu fobinin bir dereceye kadar haklı sebepleri olduğunu biliyoruz. Bu da bizi iki şeyi yapmaya yönlendirmelidir: İlk olarak bu fobinin kaynaklarını kurutmak, ikinci olarak da bunu kullanarak İslam'ı ve Müslümanları mahkûm etme stratejisi geliştirenlere karşı bir strateji geliştirmek. Aşağıdakiler bu stratejinin bir parçası olarak görülmelidir: Çoğulculuk ve başkasına tolerans; ilişkileri temel hak ve özgürlükler temelinde yürütmek; insanın bağımsız varlığına saygı duymak başka bir ifadeyle dinden, etnik kökenden, kültürden, coğrafyadan bağımsız olarak insana sırf insan olduğu için saygınlığını koruyacak muamelede bulunmak ve hukukun temel normlarını evrensel bir hâkimiyete kavuşturmak: Dürüst bir yaşam sürmek ve bunu herkes için talep etmek (honestevivere); başkalarının haklarını ihlal etmemek (alterumnonleadere); herkese hak ettiğini eksiksiz vermek (suumcuiquetribuere). Doğu'da da Batı'da da insan ilişkilerine bu kavramlar hayat verdiğinde, İslamofobi gibi bir marazı ortadan kaldırmak için iyi bir başlangıç yapılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Çoğulculuk, Temel haklar ve sorumluluklar

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, duzgun@ankara.edu.tr.

Intifada in Europe: On the Islamophobia and the Future of Islam in Europe

Abstract:

It seems that Islamophobia is becoming both increasingly prevalent and societally acceptable in the contemporary world. Islam is seen as a threat to civilisation and is connected to terrorism through all channels of society. But it should be added that the issue is not a new event but rather it is the continuum of historical anti-Muslimism. But with the new catastrophic events it got new dimensions. Texts regarding Islamophobia take the outset of this phenomenon as 9/11 and treat Muslims' Holy Book, i.e. the Qur'an as the main source of all malign events. Our text proposes the opposite way. Muslims rather than Islam is to be analyzed with all their economic, cultural and political background and the studies must be transformed into anthropological ones rather than theological. Of course, majority of Muslims would want to live in a peaceful environment in harmony with a multicultural culture. But they many times are faced with the dilemma of dealing with the blasphemous acts of non-muslims towards their religious values and with tolerating them. It must be kept in mind that Islamophobia is increasingly becoming a human rights issue with the rage and fury hoarded against Muslims worldwide. This violation starts with identification of everything bad with Muslims. A sui generis McCarthyism in on the process against them. To some extent unfortunately this phobia has its own right ground. This requires to do at least two things: To get rid of the sources of this phobia first. And then to develop new strategies in view of the strategies that misuses all malign event to condemn Muslims and Islam. And the following terms should be fostered among all: pluralism and tolerance; to interact on the basis of rights and responsibility; to respect the independent existence of human kind, i.e. to treat him irrespective of his religion, race, gender, etc. and to focus on the basics of law, i.e. live an honest life (honestevivere); do not violate others' rights (alterumnonleadere) andgiveevery single body his rihgts (suumcuiquetribuere).

Keywords: Islamophobia, Pluralism, Basicrights and responsibilities

İslamofobiye Kaynaklık Eden Öfkenin Kaynağına Dair

Öncelikle iç ve dış etkenler karşısında Müslümanları öfke patlamasıyla militanlaşmaya iten ve nihayetinde onları bir korku kaynağına dönüştüren sebeplere ilişkin bir analiz elzem görünmektedir. Batı'da ya da İslam dünyasının kendi içinde oluşan İslamofobiye kaynaklık eden bu olaylara kısaca göz atmak, meselenin bileşenlerini analiz etmede yardımcı olacaktır.

Hz. Peygamber'le ilgili Batı'da yaratılan kasıtlı bozuk imaj çabası, özellikle Güney Asya Müslümanlarını duygusal bir tepkiye itmektir. Batı'da üç Monoteist dinin her birine ayrı muamele edildiğinin görülmesi Müslümanların kızgınlığını tetiklemektedir. Onlara göre, kutsala hakareti (*blasphemy*) yasaklayan kanunlar, Hıristiyanları ve Yahudileri korumakta ama Müslümanların haklarını önemsememektedir. Ülkelerindeki dışlayıcı ve baskıcı politik çevre, siyasal

İslamcılarını birçok isyan hareketine şahitlik eden evrensel bir radikalleşme sürecine sokmaktadır.

Batı, gözle görülür bir şekilde bugün çok daha az Hıristiyan bir karakter çiziyor olsa da Müslümanlar onları hâlâ Hıristiyan olarak görmektedir. Hz. Muhammed'den bugüne bin yılı aşkın bir süre içerisinde İslam, sadece Haçlı Seferleri'yle kesilen büyük bir zafer tarihi yaşadı. Fetihler dönemi 1683'teki başarısız Viyana kuşatmasına kadar devam etti. Viyana'dan sonra, özellikle de 19. ve 20. yüzyıllarda Batı sömürgeciliği döneminde İslam tarihin bir köşesine itildi. Gelenen bu durum, günümüz cihatçılarındaki öfkenin ve kızgınlığın kaynaklarından biri durumundadır.

11 Eylül olayları, bazı gayr-i müslimleri giderek artan bir şekilde, İslam'ın demokratik değerlerle uyum göstermeyen bir din olduğu yönünde ikna etti. Diğer taraftan bazı Müslümanlarda da Batı'nın İslam'ı hem bir din hem de kimlik olarak inkâr ettikleri yönünde güçlü bir kanaat oluştu. Müslümanlarla gayr-i müslimler arasındaki ilişkilerin büyük kısmına tek tipleştirme ve önyargılar hâkim olmaya başladı. Bu da karşılıklı olarak birbirini anlamaya yardım etmeyen, aksine güvensizliği tetikleyen bir ortam yarattı ve her iki taraf üzerinde olumsuz etkileri olacak şekilde, Müslümanların bir tür kültürel ve coğrafi gettolaşma sürecine girmelerine sebep oldu. Müslümanlar Batı'da bütünüyle reddedilmese bile 'yabancı', 'farklı' ve 'normal olmayan' vatandaşlar kategorilerine yerleştirildiler ve Batı kurumları onları, 'yeni dünya düzeninde bir yerlere konumlandırılması gereken özel bir nüfus' olarak algılamaya başladı.

G. Kepel, 11 Eylül olayının, genç insanları siyasal İslamcı örgütlerden uzaklaştırmanın aksine, özellikle Avrupalı Müslüman gençlerin içine kayacağı bir anafor yarattığını yazmaktadır.¹ Bunun sonucunda da Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanlar, kendi zihinlerinde tek tip ve ideolojik bir kalıba oturttukları bir 'Batı' ve bunun karşıtı olarak da yine tek tip bir Müslüman algısı yaratmışlardır. Bu yüzden cihat teriminin, geleneksel anlaşılma biçiminden farklı olarak, bağımsız bir yaşam biçimini geliştirmenin aygıtı olarak görülmesi şaşırtıcı değildir.²

Bu sorunları çözmek isteyen politikacılar ve akademisyenler, olaylara birer politik mesele olarak yaklaştılar ve sözümlerine ona medeniyetler çatışması, çok kültürlülüğün başarısızlığı, Irak'ın işgali, Müslümanların yabancılaşması, genç Güney Asyalıların toplumsal olarak gettolaşması, radikal imam ve vaizler gibi temalara odaklanmaya başladılar. Bütün bu unsurlar neden elimizdeki mozağin karışık parçalardan oluştuğunu açıklamaktadır ama bu, yine de neden böyle bir insan mozağının elimizde bulunduğunu açıklamamaktadır. Neden kendilerini Müslüman olarak adlandıran insanların bir kısmı cihat adı altında hem kendilerini hem de masum insanları öldürme kararını verebilmektedirler? Neden bazı Müslümanlar bu

¹ Kepel, G., *The War for the Muslims, Islam and the West*, Cambridge, MA: Melnar Harvard, 2004, s. 271.

² Marranci, Gabriele, *Jihad Beyond Islam*, Oxford and New York: Berg Publishers, 2006, s. 9.

tür bir cihadı cinayet olarak adlandırırken, diğerleri böyle bir adlandırmaya karşı çıkmaktadırlar?

Bu tür hareketlerin tek tip olarak algılanmasını sağlamak için İslam dünyasında ilginç bir plan uygulamaya konulmuştur. Cihadın dinî ve ruhsal boyutundan ziyade politik bir aygıt olarak algılanmasını sağlamak üzere, geleneksel İslami bilginin ve bu bilginin propagandasının yapıldığı camilerin alternatifleri başka bir ifadeyle paralel camiler yaratılmaya başlanmış ve geleneksel cami algısına alternatif olarak bu yeni bağımsız mescitlerde aşırılıklar anlatılmaya çalışılmıştır. Bunun en iyi örnekleri olarak Mısır'da Hasan el-Bennâ'yı, Pakistan'da da Mevdûdî'yi verebiliriz.

Hasan el-Bennâ, gittikçe büyüyen Kahire şer odağının üstesinden gelmek için geleneksel cami vaazlarının yetmeyeceğini hissetmiş ve kahvehanelere gençleri seferber ederek daha kökten söylemleri halka ulaştırmaya başlamıştı. Bu genç insanlar daha sonra *İhvân-ı Müslimîn* (Müslüman Kardeşler) denen organizasyonun embriyosunu oluşturdular. Mevdûdî Pakistan'da neden alternatif bir yapılanmaya gitmek zorunda olduğunu şöyle ifade etmektedir:

*"Son çare olarak böyle bir organizasyon kurmak zorunda kaldık. Yıllarca Müslümanları, yanlış yollardan dönmeye ve gayretlerini Allah'ın kendilerine emanet ettiği görevi yerine getirmeye çağırıyorum. Bütün Müslümanlar bu çağrıya kulak vermiş olsalardı, hepsi cemaat statüsünü elinde bulunduran tek bir örgüt yaratabilirlerdi."*³

Aslında İslam insanlara 'dinî' sıfatını başına eklemekten bu tür bir otorite kullanma konusunda izin veriyor görünmektedir. İslam'da ruhban ve ruhban olmayan ayırımının olmaması, dinî metnin herkes tarafından yorumlanabilmesinin yolunu açmaktadır. Bu da bu insanların, metni kendilerine otorite sağlayan bir yorumlamaya tabi tutmalarına ve kendilerini desteklemek için birçok ayeti bağlamından koparma yoluna gidebilmelerine neden olmuştur. Özellikle Amerika ve Avrupa'da imamların çoğu klasik imam görevinin yanına birçok görevi kendilerine eklemiş bulunmaktadır. İslam'ı öğretmek, buldukları yabancı kültüre ayak uyduramayan cemaate liderlik etmek, hastalara ve matemlilere ziyarette bulunmak, aile danışmanlığı yapmak gibi görevler, imama geniş bir faaliyet alanı yaratmıştır. Müslüman olmayan ülkelerin anılan alanlarda yaşadığı boşluk sebebiyle cami, geleneksel fonksiyonunun dışında birçok vazifeyi üstlenmek zorunda kalmakta, imamlar da eğitim almadıkları birçok alanda iş görmeye başlamaktadırlar. Amerika'da bir mescit çoklu bir organizasyon görünümündedir: içinde namaz kılınacak bölümü, eğitim merkezini, politik ve sosyal mekânları, gayr-i resmî mahkeme salonunu, sağlık kliniğini barındırmaktadır. İmam hem bir namaz kıldırıcı ve dinî bilgileri aktaran kişidir hem de eğitimcidir, muhasebecidir, hayır için para toplayandır, politik hatiptir, gayr-i resmî yargıç ve danışmandır. Her bir caminin tek

³ Mevdûdî, *Witnesses unto Mankind: The Purpose and Duty of the Muslim Ummah*, trans. By Murad, Khurram, Leicester: The Islamic Foundation, 1986, s. 73-74.

bir imamı olduğunu düşündüğümüzde, doğal olarak hiçbir imamın, bu kadar görevi etkin bir şekilde yerine getirmesi beklenmemelidir.

Caminin bir İslam merkezine dönüştürülmesi, bazı ihtiyaçların karşılanmasını sağlamıştır, fakat aynı zamanda bu kurumun dinî karakterinin zayıflaması gibi bir sonuç da doğurmuştur. Amerika'da bazı Müslüman kuruluşlar yerel bir kulüpten yahut locadan ayrılamayacak bir yapıdadır ve aynı etnik kökten insanları kendine çeken bu yerler, bu kulüp ve loca imajını gittikçe güçlendirmektedir. Bazı durumlarda bu kuruluşlara dans salonlarının eklendiği bile gözlenmektedir.⁴

Müslümanları tek merkezden yönetecek bir güç olarak hilafetin ortadan kalkması da bu çoklu yapının oluşmasında etkili olmuştur. Eğer hilafet yaşamış olsaydı, Roma Katolik bürokrasinin kurduğu monastik düzene benzer bir şekilde bir cami yapılanması yaratılabilir ve bu yapılanmanın otoritesiyle Müslüman dünyası kontrol edilebilirdi. Böyle bir merkezî otoritenin olmayışı, Müslümanları kendi organizasyonlarını yaratmaya itmiştir.⁵

İslamofobi ve Müslümanların Batı'daki Varlığı

İslam'ın ve Müslümanların Batı'da özel olarak da Avrupa'daki varlığı, ilgili ilgisiz çok farklı tartışmalara konu yapılmaktadır. İslam'ın kutsal kitabını Hitler'in *Kavgam*'ıyla karşılaştırıp ortadan kaldırmak isteyenlerden, Müslümansız bir Avrupa özlemine dile getirenlere kadar uzanan fikirler seslendirilmektedir. Hitler Almanya'sında, Yahudilere uygulanan soykırım öncesinde, Yahudileri itibarsızlaştırarak onlara karşı nefreti zirveye taşıyan *Der Stürmer* (*Saldırgan*) karikatür dergisinin misyonunun bir benzeri, bugün Avrupa genelinde benzer yayın organlarının Müslümanlara karşı yapılmaktadır. Bu da Müslümanlara karşı nefreti körükleyen her türlü söylemin bütün ciddiyetiyle ele alınıp mücadele edilmesi gereken bir dönemden geçtiğimizi göstermektedir.

Bu mücadelenin önemli bir kısmı zamanın ruhuna uygun olarak kelimeler üzerinden semantik bir zeminde yürüyecek gibi görünmektedir. Buna *semantik savaş* adı verilmektedir. Kelimeler üzerinden yaratılan algıyla İslam'ın ve Müslümanların küresel ölçekte nasıl mahkûm edilmeye çalışıldığını hepimiz görmekteyiz. Bütün bu algı operasyonlarının sonucunda *Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Gözlem Merkezi*'nin (EUMC) raporuna göre Müslümanlar; İngiltere, Hollanda, İsveç ve Danimarka gibi ülkelerde gittikçe artan fiziki saldırılara maruz kalmaktadır. Avrupa'da 11 Eylül saldırılarından sonra yabancılara saldırının on üç kat arttığı rapor edilmektedir. Mademki medeniyetler arası mücadele, kelimeler üzerinden devam edecek; o zaman Müslümanların bütün tarihsel birikimlerini gözden geçirerek İslam'ı modern dünyanın zihnine hitap eden bir söylemle

⁴ Poston, Larry, *Islamic Da'wah in the West: Muslim Missionary Activity and the Dynamics of Conversion to Islam*, Oxford: Oxford University Press, 1992, s. 96.

⁵ Poston, Larry, *op.cit.*, s. 97.

insanlığa sunmaları gerektiği açıktır. Avrupa'da en fazla Müslüman nüfusa sahip ülke durumundaki Fransa'nın İçişleri Bakanının "Yahudi-Hıristiyan geleneğini derinden laikleştiren Fransa, kendi Müslümanlarının da bir kimlik inşa etmelerine yardımcı olacaktır..." (*Le Monde*, Paris, 13.09.2005) ifadesi Avrupa'nın Müslümanlardan böyle bir beklentisi olduğunu ipuçlarını vermektedir.

Ama bunun çok da kolay olmadığını söylemek gerekir. Zira sömürgecilikten kurtulmak için milyonlarca kurban veren Müslümanların kolektif hafızalarındaki derin yaralar, Avrupa'ya entegrasyonunu doğal olarak zorlaştırmaktadır. Filistin, Irak, Afganistan, Çeçenistan, Bosna gibi coğrafyalarda Amerika'nın ve Batı'nın sebep olduğu katliamlar da bu hafızaya yeni yaralar eklemektedir. Bütün bunlarla birlikte Batı kaynaklı bu olumsuzluklara yüksek sesle itiraz eden ve Müslümanları yargılamayı değil anlamayı önceleyen sağduyu sahibi Batılıların varlığı da unutulmamalıdır. Müslümanların radikalleşmesini Bush'un Irak saldırısına bağlayıp neo-con'ları şiddetle eleştiren Londra'nın eski belediye başkanı Ken Livingston'un bu sözleri aslında akl-ı selim sahibi Batılı entelektüellere tercüman olmaktadır. (BBC News Online, London -13 September 2005). Ama Batılı zihnin, bu söylemin çok daha ötesine geçen bir metodoloji farklılığına ihtiyaç duyduğu açıktır. Bu kaleminden olmak üzere eskiden İslam ve Batı yahut Müslümanlar ve Batı şeklinde yapılan kategorik ayırım yerini, Batı'da İslam veya Batı'da Müslümanlar şeklinde bir entegre kullanıma bırakmalıdır. Müslümanları kendi topraklarında azınlık olarak gören ve onların dinlerini, kültürlerini oryantalist zaviyeden inceleyen Batılı akademisyenler, çalışmalarını hızlı bir şekilde antropolojik araştırmalara kaydırmak durumundadır. Şüphesiz bunu yaparken Andrew Hussey'in *French Intifada* adlı eserinde kullandığı gibi suçlayan ve küçümseyen bir dil kullanmamalıdır. Fransa ile sömürdüğü Arapların şimdi Fransa'da nasıl bir hesaplaşma içine girdiklerini göstermeye çalışan Hussey'in çalışması meseleyi antropolojik (bir insan sorunu) olarak temellendirmesi açısından önemlidir. Ama kullandığı dil, son derece itici ve provokatiftir. Batılı entelektüeller, Müslümanları yargılamayı değil anlamayı, kurulması gereken ilişkinin omurgası olarak kabul etmelidirler. İnsan odaklı sosyoekonomik, politik sorunları din üzerinden analiz etmenin hiçbir sonuç vermeyeceği görülmelidir. Müslümanları şimdiye kadar yabancı yahut göçmen olarak tanımlayan Batı, onları kendi medeniyetlerinin geçmişteki kurucu unsurlarından biri olarak kabul etmelidir. Endülüs'te 800, Sicilya'da 250 yıllık Müslüman varlığının Avrupa'nın medeniyet karakterine kalıcı etkisi unutulmamalıdır. David Levering'in *God's Crucible: Islam and the Making of Europe, 570-1215* adlı eserinde Müslümanları Avrupa medeniyetinin öncü ilk dalgası olarak tanımlaması boşuna değildir.

Sonuç

İslamofobi bugün Batı'da, İslam'a ve Müslümanlara karşı biriktirilen öfkeyle bir insan hakları ihlali ve nefret suçu olma sürecine girmiş bulunmaktadır.

Algının gerçeklerin önüne geçtiği, İslam ve Müslümanlarla ilgili değerlendirmelerin sığ ve yapay bir karaktere büründüğü bu süreçte 'iyi', 'doğru', 'güzel' ve 'faydalı' olan hiçbir şey Müslümanlarla ilişkilendirilmemekte, 'kötü' olan her şey Müslümanlarla bağlantılı olarak tartışılmaktadır. Tabiri caizse Müslümanlara karşı bir McCarthyism yürütülmektedir. İslamofobi kelimesinin analizinin ele verdiği gibi bütün bunlar *akıl dışı, kaynaksız* bir fobi mi yoksa bir gerçekliği var mı? sorusunu dürüstçe sorup cevabını vermek gerekir. Bu korkunun kaynağı maalesef var. Bu yazı bu kaynağın haklılığını ya da haksızlığını tartışma niyetinde değil. Ama iki öncelikli sorunumuzun olduğu açıktır: İlki, bu korkunun kaynaklarını ortadan kaldırmaya yönelmek. İkincisi de, bu fobiden beslenerek İslam'la ve Müslümanlarla mücadele stratejisi geliştiren güçleri boşa düşürmek için geliştirilecek karşı stratejilere odaklanmak. Uzun erimli bir mücadelenin bu bilgi zeminin tahkim edilmesi en elzem husus gibi görünmektedir. Bu zeminin tahkimi de ancak şu kavramlar üzerine oturabilir: Çoğulculuk ve başkasına tolerans; ilişkileri temel hak ve özgürlükler temelinde yürütmek; insanın bağımsız varlığına saygı duymak başka bir ifadeyle dinden, etnik kökenden, kültürden, coğrafyadan bağımsız olarak insana sırf insan olduğu için saygınlığını koruyacak muamelede bulunmak; ve hukukun temel normlarını evrensel bir hâkimiyete kavuşturmak: Dürüst bir yaşam sürmek ve bunu herkes için talep etmek (*honestevivere*); başkalarının haklarını ihlal etmemek (*alterumnonleadere*); herkese hak ettiğini eksiksiz vermek (*suumcuiquetribuere*). Doğu'da da Batı'da insan ilişkilerine bu kavramlar hayat verdiğinde, İslamofobi gibi bir marazı ortadan kaldırmak için iyi bir başlangıç yapılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Kepel, G., *The War for the Muslims, Islam and the West*, Cambridge, MA: Melnap Harvard,

2004.

- Marranci, Gabriele, *Jihad Beyond Islam*, Oxford and New York: Berg Publishers, 2006.

- Mevdûdî, *Witnesses unto Mankind: The Purpose and Duty of the Muslim Ummah*, trans. By

Murad, Khurram, Leicester: The Islamic Foundation, 1986.

- Poston, Larry, *Islamic Da'wah in the West: Muslim Missionary Activity and the Dynamics of Conversion to Islam*, Oxford: Oxford University Press, 1992.

Intifada in Europe: On Islamophobia and Future of Islam in Europe*

Şaban Ali DÜZGÜN**

Abstract:

Islamophobia is becoming both increasingly prevalent and societally acceptable in the contemporary world. Islam is seen as a threat to civilization and is connected to terrorism through all channels of society. However, it should be added that the issue is not a new concept but rather the continuum of historical anti-Islam. With the new catastrophic events, it has gained new dimensions. Texts regarding Islamophobia consider 9/11 as the essence of this issue and treat the Muslims' Holy Book, i.e. the Quran, as the main source of all malign incidents. This study proposes the opposite. Muslims, rather than Islam, are to be analyzed with all their economic, cultural and political background, and studies should be transformed into anthropological ones rather than theological papers. The majority of Muslims would want to live in a peaceful environment that is in harmony with the multicultural world. However, they often face the dilemma of dealing with the blasphemous acts of non-Muslims towards their religious values and tolerating them. It should be noted that Islamophobia is increasingly becoming a human rights issue with rage and fury against Muslims worldwide. This violation starts with the identification of anything problematic from Muslims. A sui generis McCarthyism is in the process against them. To some extent, unfortunately, this phobia has its own right ground. There are at least two requirements in this regard: To get rid of the sources of this phobia first, and then to develop new strategies considering the plans that misuse all malign incidents to condemn Muslims and Islam. And the following terms should be fostered among all: pluralism and tolerance; to interact on the basis of rights and responsibility; to respect the independent existence of human kind, i.e. to treat people irrespective of their religion, race, gender, etc.; and to focus on the basics of law, i.e. to live an honest life (*honeste vivere*); not to violate others' rights (*alterum non ledere*) and give every single people their rights (*sum cuique tribuere*).

Keywords: Islamophobia, Pluralism, Basic Rights and Responsibilities

* This paper is the English translation of the study titled "Avrupa'da İntifada: İslamofobi ve Batı'da İslam'ın Geleceği Üzerine" published in the 6th issue of *İlahiyat Akademi*. (Şaban Ali DÜZGÜN, "Avrupa'da İntifada: İslamofobi ve Batı'da İslam'ın Geleceği Üzerine", *İlahiyat Akademi*, sayı: 6, 2017, s. 105-112.) The paper in Turkish should be referred to for citations.

** Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Divinity, Department of Kalam, Academic Member, duzgun@ankara.edu.tr.

Avrupa'da İntifada: İslamofobi ve Batı'da İslam'ın Geleceği Üzerine

Özet:

Çağdaş dünyada İslamofobinin gittikçe zemin kazandığı görülmekte, İslam her türlü mecra da medeniyete düşman ve terörle bağlantılı bir din olarak anılmaktadır. Bu tutumun yeni olmadığını tarihsel köklere sahip olduğunu biliyoruz. Bununla birlikte günümüzde yaşanan 11 Eylül benzeri bazı feci olaylar İslamofobiye yeni boyutlar kazandırmıştır. Bu olayların tetiklediği ilk refleks, bütün bu şiddetin kaynağı olarak Müslümanları değil, Kur'an'ı görmek şeklinde kendini ortaya koymuştur. Bu yaklaşımın yanlışlığından hareket ederek, meselenin İslam değil Müslümanların içinde bulunduğu kültürel, dinsel ve sosyopolitik şartların analiz edilmesiyle elde edilecek verilerin daha sağlıklı değerlendirmelerde bulunmayı mümkün kılacağını düşünüyoruz. Başka bir ifadeyle tartışma teolojik bir zeminden antropolojik bir zemine kaydırılmalıdır. Müslümanlar tartışmasız kendileri dışındaki insanlarla barışçıl bir yaşam sürmek isterler. Ama dinlerine ve kutsal değerlerine yapılan hakaretler ve hak ihlalleri onları kendilerini savunma ve başkalarına tolerans gösterme gibi bir ikileme sürüklemektedir. Müslümanlara karşı biriktirilen öfke sebebiyle İslamofobinin bir insan hakları meselesine dönüştüğünü söylemek gerekir. Meydana gelen her kötülüğü Müslümanlarla irtibatlı düşünmek bu ihlalin ilk şeklidir. Bu fobinin bir dereceye kadar haklı sebepleri olduğunu biliyoruz. Bu da bizi iki şeyi yapmaya yönlendirmelidir: İlk olarak bu fobinin kaynaklarını kurutmak, ikinci olarak da bunu kullanarak İslam'ı ve Müslümanları mahkûm etme stratejisi geliştirenlere karşı bir strateji geliştirmek. Aşağıdakiler bu stratejinin bir parçası olarak görülmelidir: Çoğulculuk ve başkasına tolerans; ilişkileri temel hak ve özgürlükler temelinde yürütmek; insanın bağımsız varlığına saygı duymak başka bir ifadeyle dinden, etnik kökenden, kültürden, coğrafyadan bağımsız olarak insana sırf insan olduğu için saygınlığını koruyacak muamelede bulunmak ve hukukun temel normlarını evrensel bir hâkimiyete kavuşturmak: Dürüst bir yaşam sürmek ve bunu herkes için talep etmek (honestevivere); başkalarının haklarını ihlal etmemek (alterumnonleadere); herkese hak ettiğini eksiksiz vermek (suumcuiquetribuere). Doğu'da da Batı'da da insan ilişkilerine bu kavramlar hayat verdiğinde, İslamofobi gibi bir marazı ortadan kaldırmak için iyi bir başlangıç yapılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Çoğulculuk, Temel haklar ve sorumluluklar

Regarding the Source of Anger Feeding Islamophobia

An analysis regarding the reasons causing Muslims to become militants as a result of anger bursts toward internal and external factors and to be the sources of fear for others should be performed. Briefly reviewing the reasons feeding the concept of Islamophobia in the Western or Islamic world will help analyze the relevant factors in this regard.

The malevolent image deliberately formed by the West toward the characteristics of the Prophet causes Southern Asia Muslims to show an emotional

reaction. The Muslims' anger is triggered more and more seeing that each of three monotheist religions is treated specifically in the Western countries. According to them, laws prohibiting blasphemy protect Christians and Jews, but they do not observe the rights of Muslims. The exclusionary and oppressive political environments there direct political Islamists to a universal radicalization process where they witness many protests.

Although Western countries reflect a minor Christian quality today, Muslims still regard them as Christians. For more than a thousand years, since Prophet Mohammad, Islam has experienced a great history of victory, cut only by the Crusades. Conquests continued until the unsuccessful siege of Vienna in 1683. After then, Islam was put aside during the era of Western colonialism in the 19th and 20th centuries, which was among the sources of anger for the modern jihadists.

The 9/11 attacks made certain non-Muslims believe that Islam is a religion that does not suit democratic values. Moreover, certain Muslims strongly believed that Westerners rejected Islam as a religion and identity concept. Standardizations and prejudices began to be dominant over most of the relationships between Muslims and non-Muslims, which created an environment where people do not help understand one another and trigger the distrust among them. This process had negative effects on both sides and culturally and geographically created a ghetto environment for Muslims. Muslims were positioned in the categories of "foreign", "different" and "abnormal" citizens even if they are not totally rejected in Western countries, institutions of which started to consider them "a population to be randomly positioned somewhere in the new world order."

G. Kepel states that the September 11 attacks created an anaphor which would catch the European Muslim youth instead of detracting young people from political Islamist organizations.¹ As a result, Muslims in Western countries formed a "Western" perception which they related with a standardized ideological pattern, and they created a single-type Muslim perception. Therefore, it is not surprising to see that the concept of jihad is regarded as the means of developing an independent lifestyle that is different from the traditional conceptions.²

Aiming to solve this issue, politicians and academics considered the issues from a political aspect and began to focus on certain themes such as the so-called clash of civilizations, failure of multiculturalism, occupation of Iraq, alienation of Muslims, social ghettoization of young Southern Asians, radical imams and preachers. This evidence indicates why the mosaic we have consists of various pieces, but they still do not explain why we have such a human mosaic. Why do some people calling themselves Muslims decide to kill themselves and innocent people

¹ Kepel, G., *The War for the Muslims, Islam and the West*, Cambridge, MA: Melnap Harvard, 2004, p. 271.

² Marranci, Gabriele, *Jihad Beyond Islam*, Oxford and New York: Berg Publishers, 2006, p. 9.

under the excuse of jihad? Why do certain Muslims call such a form of jihad a murder, while such a consideration is rejected by others?

An interesting planning has been executed in the Islamic world to ensure that these movements are perceived as a single type. Alternatives of mosques where traditional Islamic information is spread and promoted, which are also known as parallel mosques, were generated and excessive acts of non-Muslims were reflected in these mosques to ensure that jihad is understood as the political means rather than a religious and spiritual element. Hasan al-Banna in Egypt and Mawdudi in Pakistan can be the best examples in this regard.

Hasan al-Banna felt that the traditional mosque sermons would not be enough for overcoming the ever-developing malice groups from Cairo. Thus, he warned young people in cafés and made efforts to deliver more rooted statements to the people. These young people later formed the basis of the organization called *Ikhwan al-Muslimin* (Muslim Brothers). Mawdudi explains why he had to perform an alternative formation in Pakistan as follows:

*"We had to form such an organization as a last option. I have been inviting Muslims to stop all wrong acts and to make efforts to fulfill what God ordered them to do. If all Muslims had accepted this invitation, they could have formed a single organization with congregation status."*³

Islam seems to let people use such an authority without adding the "religious" title. The absence of a differentiation between the concepts of clergy and non-clergy in Islam paves the way for the interpretation of religious texts by anybody, which caused people to perform this action to gain authority and twist the meanings of verses to support themselves. Most of the imams in Europe and United States perform other duties along with the classical religious missions. Duties such as teaching Islam, leading the congregation which does not follow the foreign culture, visiting the ill and bereaved, and conducting familial supervising created a broad field of activity for imams. Mosques must undertake many untraditional duties due to the relevant deficiencies in Muslim countries, and imams have to perform many activities for which they have not been trained. A masjid in the US serves as an organization with multiple functions. They have sections to pray, educational areas, political and social sections, unofficial hearing rooms, and a medical clinic. An imam both leads people in praying and conveys religious information. He also serves as an educator, accountant, charity officer, political preacher, unofficial judge, and a supervisor. Considering that every mosque has one imam, these imams should not be expected to perform such activities effectively.

Transformation of mosques into an Islamic center helped people meet some of their needs, but it also caused mosques to have weakened religious characteristics. Certain Muslim institutions in the US cannot be separated from a local club or lodge.

³ Mawdudi, *Witnesses unto Mankind: The Purpose and Duty of the Muslim Ummah*, trans. By Murad, Khurram, Leicester: The Islamic Foundation, 1986, p. 73-74.

These institutions draw people from the same ethnical background and strengthen images related to that club or lodge. In certain cases, dance halls are added to these institutions.⁴

Termination of caliphate as the single authority administering Muslims helped form this structure with multiple aspects. If caliphate had still existed, a mosque configuration like the monastic structure of Roman Catholic bureaucracy could have been formed and the Muslim world could have been controlled. Absence of such a central authority directed Muslims to create their own organizations.⁵

Presence of Islamophobia and Muslims in the West

Presence of Islam and Muslims in the West, particularly Europe, has been controversial for any related or unrelated parties. There have been different opinions from those, which compare the Quran with *Mein Kampf* by Hitler and aim to terminate it, to those which reflect the longing for a Muslim-free Europe. A similar and modern form of the mission undertaken by a journal of comics named *Der Stürmer* (Attacker), which blemished Jewish people and brought the level of hatred toward them to another point before the massacre applied to Jews in Hitler's Germany, is applied toward the Muslims across Europe. This reflects that all discourses triggering hatred toward Muslims should be reviewed seriously, and that we are living in a period when Muslims need to fight against this hatred.

A significant part of this fight appears to continue over a semantic ground through the words suiting the spirit of time. This is called *semantic fight*. How people make efforts to harm Islam and Muslims on the global scale through the semantic perceptions is obvious to all. According to the report by *European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia* (EMCRX), Muslims have been suffering from increasing number of physical attacks in England, Netherlands, Sweden and Denmark as a result of these perception operations. It is reported that attacks against the foreigners increased by thirteen-fold in Europe following the 9/11 incident. If the fight between civilizations will continue through words, Muslims should revise their historical experiences and present Islam to the people with a discourse attracting the interest of the modern world. The statement by the Minister of the Interior of France, the European country with the highest number of Muslims, "Secularizing the tradition of Jewish-Christian extensively, France will help its Muslims build an identity ..." (*Le Monde*, Paris, 13.09.2005) indicates the traces that Europe has such an expectation from Muslims.

However, it should be noted that this will not be easy. The deep wounds in the collective memory of Muslims, who sacrificed millions of victims of colonialism,

⁴ Poston, Larry, *Islamic Da'wah in the West: Muslim Missionary Activity and the Dynamics of Conversion to Islam*, Oxford: Oxford University Press, 1992, p. 96.

⁵ Poston, Larry, *op.cit.*, p. 97.

naturally complicate European integration. The massacres conducted by the US and Western countries in Palestine, Iraq, Afghanistan, Chechnya and Bosnia add new wounds to these memories. However, there are still some prudent Western people who object these western negativities aloud and prioritize understanding Muslims instead of judging them. These words from Ken Livingstone, the ex-mayor of London who related radicalization of Muslims with Bush's attacks on Iraq and severely criticized neo-conservationists, reflect the ideology of rational Western intellectuals. (BBC News Online, London -13 September 2005). However, Western ideology needs a methodology passing the borders of this discourse. The relevant categorical differentiation from the past as Islam and the West or Muslims and the West should be replaced with an integrated concept such as Islam in the West or Muslims in the west. Western academics who regard Muslims as a minority in their own lands and examine their religions from an orientalist aspect must swiftly focus on anthropological studies. It should be noted that they should not use a sardonic language used by Andrew Hussey in *French Intifada*. Hussey's work which aims to reflect how France and Arabs exploited by France settled, is important for basing the issue on an anthropological ground. However, the language he uses is extremely repulsive and provocative. Western intellectuals should regard understanding Muslims, rather than judging them, as the backbone of the relationship to be founded. Analysis of anthropometric socio-economic and political issues would yield no results. The Western countries which have defined Muslims as foreigners or migrants thus far should consider them one of the founding members of their civilizations. A Muslim presence lasting 800 years in Andalusia and 250 years in Sicilia and its permanent effects over the characteristics of European civilizations should not be forgotten. *God's Crucible: Islam and the Making of Europe, 570-1215* by David Levering defines Muslims as the first primary members of the European civilizations for a reason.

Conclusion

Islamophobia of the Western countries started to be a violation of human rights and a hate crime along with the anger shown toward Islam and Muslims. In a period where perceptions passed the limits of reality and assessments regarding Islam and Muslims became shallow and artificial, anything "good", "correct", "nice" and "beneficial" are not associated with Muslims, and all "malevolent" acts are discussed in line with Muslims. As the phrase goes, a McCarthyism is conducted against Muslims. As understood from the analysis of the concept of islamophobia, the question "*Are these irrational or groundless phobias or is there a reality?*" should be honestly answered. Unfortunately, this phobia has a source. This study does not discuss whether this source is right or wrong. However, it is clear that there are two prioritized issues: The first is related to terminating the sources of this phobia while the other is associated with focusing on counter strategies developed to disappoint the power which plans other strategies to fight against

Islam and Muslims using this phobia. Analysis toward the informational basis of a long-term fight appears as the most important aspect. The analysis of this basis can occur only through these concepts: Pluralism and tolerance toward others, managing relationships based on basic rights and freedoms, respecting one's free presence or treating one properly and deferentially just because one is a human regardless of ethnical roots, culture and geography, and providing a universal authority to the basic legal norms: Living an honest life and demanding this for everybody (*honest evivere*); avoiding from violating others' rights (*alterum non ledere*); and fully providing people whatever they deserve (*suum cuique tribuere*). A proper beginning to the activities of terminating an issue such as Islamophobia can be set when these concepts are used within the human relationships in the East and West.

REFERENCES

- Kepel, G., *The War for the Muslims, Islam and the West*, Cambridge, MA: Melnap Harvard, 2004.
- Marranci, Gabriele, *Jihad Beyond Islam*, Oxford and New York: Berg Publishers, 2006.
- Mawdudi, *Witnesses unto Mankind: The Purpose and Duty of the Muslim Ummah*, trans. By Murad, Khurram, Leicester: The Islamic Foundation, 1986.
- Poston, Larry, *Islamic Da'wah in the West: Muslim Missionary Activity and the Dynamics of Conversion to Islam*, Oxford: Oxford University Press, 1992.

الانتفاضة في أوروبا: الإسلاموفوبيا ومستقبل الإسلام في الغرب *

أ.د. شعبان علي دوزكون

جامعة أنقرة - كلية الإلهيات؛ قسم علم الكلام: duzgun@ankara.edu.tr

الخلاصة:

نرى أن الإسلاموفوبيا تكتسب أرضية في عالمنا المعاصر؛ فالدين الإسلامي بات يجلب للأذهان ارتباطاً بالعدائية والإرهاب في كثير من المجالات. نحن على علم أن جذور هذه العقلية ليست بالجديدة، بل تعود إلى أصول تاريخية قديمة. إلى جانب هذا ما حدث في الحادي عشر من أيلول والأحداث المؤلمة المشابهة لها أضافت إلى الإسلاموفوبيا أبعاداً جديدة.

تبيّن في ردة الفعل الأولى للغرب أنهم لا يرون أن المسلمين فقط مصدر كل هذا العنف، بل إن القرآن أيضاً كما في نظرهم هو من أسباب ذلك. وإذا اقتنعنا بعدم صحة هذا المنهج، أي أن المشكلة ليست في الإسلام، وقمنا بدراسة قضايا المسلمين الثقافية والدينية والظروف الاجتماعية-السياسية وتحليل نتائج هذه الدراسة سنحصل على نتائج صحيحة ومنطقية أكثر. أو بعبارة أخرى يجب إسناد القضية إلى منحنى إنساني بدلاً من إعطائها منحنى لاهوتياً. ومن المؤكد أن المسلمين يرغبون بحياة خالية من المشكلات، لكن انتهاك الحقوق والإساءة للدين وللقيم المقدسة يجعلهم يتكبدون معضلة دفاعهم عن أنفسهم وتسامحهم مع الآخرين. ويجب القول إنه بسبب الغضب الذي تراكم ضد المسلمين أصبح موضوع الإسلاموفوبيا قضية من قضايا حقوق الإنسان. إن أول شكل من أشكال الانتهاك هو نسب كل شرٍّ أو إساءة تقع إلى المسلمين وربطها بهم. لكننا نعلم أن هذا الرهاب صحيح إلى حد ما. وهذا بدوره يرشدنا إلى فعل أمرين:

أولاً: تخفيف مصادر هذا الرهاب. وثانياً: تطوير استراتيجية ضد هؤلاء الذين يطورون استراتيجيات لإدانة الإسلام والمسلمين.

يجب جعل ما يلي جزءاً من هذه الاستراتيجية:

التعددية والتسامح مع الآخرين، وجعل العلاقات قائمة على الحقوق والحريات الأساسية، واحترام استقلالية الإنسان أو بمعنى آخر لنصل إلى القواعد العامة والأساسية للكون وبموجب المسلمات الحقوقية يجب معاملة الإنسان بشكل يصون كرامته دون النظر إلى أصله العرقي وثقافته وموطنه، فيجب احترامه كونه إنساناً فقط، ودعوة الجميع لحياة صادقة مستقيمة، وعدم انتهاك حقوق الآخرين، وإعطاء كل ذي حق حقه دون نقص.

عندما تطبق هذه المفاهيم الأصيلة للعلاقات الإنسانية في الشرق والغرب، سيكون هذا بداية جيدة للقضاء على مشكلة الإسلاموفوبيا.

الكلمات المفتاحية: إسلاموفوبيا، جمهورية، الحقوق الأساسية، المسؤولية

* هذه هي الترجمة العربية للدراسة بعنوان "Avrupa'da İntifada: İslamofobi ve Batı'da İslam'ın Geleceği Üzerine" التي نشرت في العدد السادس من مجلة الإلهيات الأكاديمية. (شعبان علي دوزكون، الانتفاضة في أوروبا: الإسلاموفوبيا ومستقبل الإسلام في الغرب، الإلهيات الأكاديمية، ٢٠١٧، العدد: ٦، ص ١٠٥-١١٢). من الواجب أن يستند في الإقتباس إلى المقالة التركية.

Avrupa'da İntifada: İslamofobi ve Batı'da İslam'ın Geleceği Üzerine

Özet

Çağdaş dünyada İslamofobinin gittikçe zemin kazandığı görülmekte, İslam her türlü mecrada medeniyete düşman ve terörle bağlantılı bir din olarak anılmaktadır. Bu tutumun yeni olmadığını tarihsel köklere sahip olduğunu biliyoruz. Bununla birlikte günümüzde yaşanan 11 Eylül benzeri bazı feci olaylar İslamofobiye yeni boyutlar kazandırmıştır. Bu olayların tetiklediği ilk refleksi, bütün bu şiddetin kaynağı olarak Müslümanları değil, Kur'an'ı görmek şeklinde kendine ortaya koymuştur. Bu yaklaşımın yanlışlığından hareket ederek, meselenin İslam değil Müslümanların içinde bulunduğu kültürel, dinsel ve sosyo-politik şartların analiz edilmesiyle elde edilecek verilerin daha sağlıklı değerlendirmelerde bulunmayı mümkün kılacağına düşünüyoruz. Başka bir ifadeyle tartışma teolojik bir zeminden antropolojik bir zemine kaydırılmalıdır. Müslümanlar tartışmasız kendileri dışındaki insanlarla barışçıl bir yaşam sürmek isterler. Ama dinlerine ve kutsal değerlerine yapılan hakaretler ve hak ihlalleri onları kendilerini savunma ve başkalarına tolerans gösterme gibi bir ikileme sürüklemektedir. Müslümanlara karşı biriktirilen öfke sebebiyle İslamofobinin bir insan hakları meselesine dönüştüğünü söylemek gerekir. Meydana gelen her kötülüğü Müslümanlarla irtibatlı düşünmek bu ihlalin ilk şeklidir. Bu fobinin bir dereceye kadar haklı sebepleri olduğunu biliyoruz. Bu da bizi iki şeyi yapmaya yönlendirmelidir: İlk olarak bu fobinin kaynaklarını kurutmak, ikinci olarak da bunu kullanarak İslam'ı ve Müslümanları mahkûm etme stratejisi geliştirenlere karşı bir strateji geliştirmek. Aşağıdakiler bu stratejinin bir parçası olarak görülmelidir: Çoğulculuk ve başkasına tolerans; ilişkileri temel hak ve özgürlükler temelinde yürütmek; insanın bağımsız varlığına saygı duymak başka bir ifadeyle dinden, etnik kökenden, kültürden, coğrafyadan bağımsız olarak insana sırf insan olduğu için saygınlığını koruyacak muamelede bulunmak ve hukukun temel normlarını evrensel bir hâkimiyete kavuşturmak: Dürüst bir yaşam sürmek ve bunu herkes için talep etmek (honestevivere); başkalarının haklarını ihlal etmemek (alterumnonleadere); herkese hak ettiğini eksiksiz vermek (suumciquetribuere). Doğu'da da Batı'da da insan ilişkilerine bu kavramlar hayat verdiğinde, İslamofobi gibi bir marazı ortadan kaldırmak için iyi bir başlangıç yapılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Çoğulculuk, Temel haklar ve sorumluluklar

Intifada in Europe: On the Islamophobia and the Future of Islam in Europe

Abstract

It seems that Islamophobia is becoming both increasingly prevalent and societally acceptable in the contemporary world. Islam is seen as a threat to civilisation and is connected to terrorism through all channels of society. But it should be added that the issue is not a new event but rather it is the continuum of historical anti-Muslimism. But with the new catastrophic events it got new dimensions. Texts regarding Islamophobia take the outset of this phenomenon as 9/11 and treat Muslims' Holy Book, i.e. the Qur'an as the main source of all malign events. Our text proposes the opposite way. Muslims rather than Islam is to be analyzed with all their economic, cultural and political background and the studies must be transformed into anthropological ones rather than theological. Of course, majority of Muslims would want to live in a peaceful environment in harmony with a multicultural culture. But they many times are faced with the dilemma of dealing with the blasphemous acts of non-muslims towards their religious values and with tolerating them. It must be kept in mind that Islamophobia is increasingly becoming a human rights issue with the rage and fury hoarded against Muslims worldwide. This violation starts with identification of everything bad with Muslims. A sui generis McCarthyism in on the process against them. To some extent unfortunately this phobia has its own right ground. This requires to do at least two things: To get rid of the sources of this phobia first. And then to develop new strategies in view of the strategies that misuses all malign event to condemn Muslims and Islam. And the following terms should be fostered among all: pluralism and tolerance; to interact on the basis of rights and responsibility; to respect the independent existence of human kind, i.e. to treat him irrespective of his religion, race, gender, etc. and to focus on the basics of law, i.e. live an honest life (honestevivere); do not violate others' rights (alterumnonleadere) andgiveeverysingle body his rihgts (suumciquetribuere).

Keywords: Islamophobia, Pluralism, Basicrights and responsibilities

أسباب ظهور الإسلاموفوبيا وحالة الغضب من الإسلام:

أولاً: ضغط المؤثرات الداخلية والخارجية أدى إلى انفجار غضب المسلمين وثورتهم، ودفعمهم ليكونوا مقاتلين، وفي النهاية جعلهم مصدراً للخوف والقلق. وذلك لعدة أسباب سنقوم بتحليلها واستعراضها واستعراض الأحداث والأمور التي أدت إلى ظهور الإسلاموفوبيا في الغرب، كما سيساعد هذا في تحليل مكونات هذه الظاهرة وفهمها في البلاد الإسلامية نفسها.

محاولات الغرب اختلاق ورسم صورة سلبية عن النبي الكريم أدت إلى نشوء ردة فعل عاطفية لدى المسلمين، لما للنبي من مكانة عظيمة في قلوبهم وخاصة في مناطق جنوب آسيا، وكذلك معاملة الأديان السماوية الثلاثة بشكل مختلف وغير متساو والكيل بمكيالين في الغرب، أدى إلى إغضاب المسلمين وإغاظتهم، حيث توجد قوانين لمنع الإساءة للمقدسات الدينية عند اليهود و المسيحيين، ولا تشمل هذه القوانين مقدسات المسلمين، كما تسود في الغرب سياسة الضغط والإقصاء للمسلمين، ويواجه رجال السياسة المسلمون معارضة شديدة ويتم وصفهم بالتطرف العالمي.

على الرغم من أن الغرب يحاول إظهار نفسه كدول علمانية وغير متدينة إلا أن المسلمين مازالوا يرونهم تابعين الدين المسيحي. ومنذ عهد النبي الكريم إلى الآن هناك فترة تناهز الألف سنة حقق فيها المسلمون انتصارات تاريخية كبيرة خاصة على الحملات الصليبية، واستمر عهد الفتوحات حتى عام ١٦٨٣ حين أخفقت الحملة في ضم فيينا. وبعدها خاصة في القرن ١٩ و ٢٠ ومع ظهور الاستعمار الغربي تم تجميد الدور التاريخي الإسلامي. وهذا الوضع هو أحد أسباب الغيظ والغضب عند الجهاديين.

أحداث ال ١١ من أيلول نتج عنها ازدياد عدد الأفراد من غير المسلمين الذين أصبحت لديهم قناعة أن الدين الإسلامي لا يتفق مع مبادئ الديمقراطية، ومن جهة أخرى فإن بعض أفراد المسلمين أصبحوا على قناعة أن الغرب يحاول إنكار الإسلام كدين وهوية. ونتيجة ذلك نشأ بين المسلمين وغير المسلمين علاقات ذات طابع نمطي بالإضافة إلى إطلاق الأحكام المسبقة وأخذ فكرة سلبية عن الآخر. وهذا الأمر المتبادل بين الطرفين أدى إلى عدم فهم كل طرف للآخر، وظهور بيئة تسودها عدم الثقة والارتياب، وتسبب كل ذلك في إدخال أفراد المسلمين في حالة من التوقع الثقافي والجغرافي. وعلى الرغم من أن الغرب لا يرفض المسلمين بشكل كامل إلا أنه يتم تصنيفهم كمواطنين مختلفين وشاذين. والهيئات الغربية في نظام العالم الجديد باتت تُفكر في إعطائهم هوية خاصة لتُميِّزهم من غيرهم.

قد ذكر ق. كَبِيل أن أحداث الحادي عشر من سبتمبر بدلاً من أن تبعد الشباب عن المنظمات الإسلامية السياسية، خلقت دوامة تأثر بها وبشكل خاص بالشباب المسلم الأوروبي^(١). فهذا الأمر قد خلق في أذهان

(١) Kepel, G., The War for the Muslims, Islam and the West, Cambridge, MA: Melnap Harvard, 2004, s. 2

المسلمين الذين يعيشون في الدول الغربية قالباً ذا نوعٍ وإيديولوجيا واحدة تجاه الغرب. وفي مقابل ذلك تولدت لدى الغرب صورة نمطية واحدة تجاه المسلمين. وعليه فليس من المستغرب أن يُنظر إلى مصطلح الجهاد على أنه أداة لتطوير أسلوب حياة مستقلة. وذلك على عكس الطريقة التقليدية في فهم هذا الاصطلاح^(٢).

السياسيون والأكاديميون الذين سعوا إلى حل هذه المشكلات استعرضوا الأمر كمسألة سياسية، وبدؤوا يركزون على موضوعات مثل: صراع الحضارات وإخفاق التعددية الثقافية والغزو على العراق واغتراب المسلمين والتوقع الاجتماعي لشباب جنوب آسيا والأئمة والخطباء المتطرفين، وكل هذه العوامل تُفسّر فسيفساء ما لدينا وما يتكوّن منه من قطع مختلفة، ولكنه لا يوضح سبب اختلاف الفسيفساء البشرية لدينا. ولماذا بعض الناس الذين يصفون أنفسهم بالمسلمين قادرين على قتل أنفسهم وقتل أشخاص أبرياء تحت مسمى الجهاد؟ لماذا يسمّي بعض المسلمين مثل هذا الجهاد جريمة قتل بينما يعارض آخرون مثل هذه التسمية؟ للتأكد من اعتبار هذه الحركات نوعاً واحداً تم وضع خطة مثيرة في العالم الإسلامي من أجل ضمان اعتبار الجهاد أداة سياسية زيادة على البعد الديني والروحي، وابتداءً تشكيل الجوامع الموازية في مقابل المساجد والجموع التي تدرس فيها التعاليم الإسلامية الكلاسيكية وما أنتجها من الفكر الإسلامي الأصيل، وبُذلت الجهود في نشر التطرف من خلال هذه الجوامع الموازية، ومن أفضل النماذج لنجاح هذا الأسلوب، ما فعله «حسن البنا» في مصر و«المودودي» في باكستان.

لقد أحسّ «حسن البنا» عدم كفاية الخطب والدروس في المساجد لكسر شوكة الشر المتزايد في مصر فبدأ بإيصال الخطابات الأصولية في المقاهي من خلال الشباب، وفيما بعد شكلت هذه الجموع من الشباب ما يسمى بـ«حركة الإخوان المسلمين» ويصرح «المودودي» عن سبب وجوب تشكيل الكيانات البديلة في باكستان بقوله: «أجبرنا على أن نشكّل هذه المنظمة كحلٍّ أخير، منذ سنين أحاول أن أدعو المسلمين إلى الرجوع عن أخطائهم وإلى أداء وظائفهم التي كلفهم الله تعالى بها، ولو استجاب المسلمون لهذه الدعوة لشكلوا منظمة فريدة تحت سقف منظمة واحدة»^(٣).

وفي الحقيقة إنّ الإسلام لا يمنع الناس من تشكيل مثل هذه الكيانات ولكن دون وضع الصفة الدينية عليها. لأنه لا يوجد في الإسلام طبقة مميزة مثل الرهبانية في المسيحية. وذلك يفتح الإمكانية للجميع في شرح النصوص الدينية وفهمها. ولكن هذا الأمر قد يؤدي إلى استخدام النصوص لشد الناس إلى غايات بعض المجموعات ودعم النفس باقتباس بعض الآيات القرآنية وإخراجها عن سياقها.

إن أئمة المساجد والمشايع في الدول الأوروبية وأمريكا لديهم مهام ومآرب أخرى بجانب مهامهم

(٢) Marranci, Gabriele, Jihad Beyond Islam, Oxford and New York: Berg Publishers, 2006, s. (٢)

(٣) Mevdûdî, Witnesses unto Mankind: The Purpose and Duty of the Muslim Ummah, trans. By Murad, (٣)

.Khurram, Leicester: The Islamic Foundation, 1986, s. 73-74

الأساسية؛ مثل تعليم الإسلام ورياسة الجماعات التي لا تدعم ثقافة الدولة التي يعيشون فيها وزيارة المشافي وأهالي المفقودين والاستماع إلى المشكلات العائلية. وكل هذه المهام أتاحت للأئمة هناك مجال نشاطات واسعة. وهذه المجالات متروكة في الدول غير المسلمة للمساجد، فلذلك يضطر الأئمة أن يتحملوا هذه المسؤوليات دون أن يكون لديهم علم وخبرة بها. المساجد في أمريكا تحضن في بنيتها أموراً كثيرة مثل، المصلى والمركز التعليمي والمركز الاجتماعي والسياسي ومحكمة غير رسمية وعبادة صحية؛ فالإمام بهذه الحالة يكون إماماً وخطيباً وأستاذاً ومحاسباً يقوم بجمع الأموال الخيرية وخطيباً سياسياً ومستشاراً وقاضياً غير رسمي. وعندما نتأمل أن لكل مسجد إماماً واحداً فمن الخطأ أن نتظر أن يقوم الإمام بكل هذه الأعمال على أكمل وجه.

تحويل المساجد إلى مراكز إسلامية قد سد بعض الحاجات، ولكن أنتج الضعف الديني في هذه المؤسسات، ولذلك فبعض المؤسسات الإسلامية في أمريكا تشبه النوادي والمحافل. ويقوى هذا المظهر عندما يجتمع فيها أناس من أصل واحد عرقاً وفكراً. ويلاحظ أيضاً أنه في بعض الأحيان توجد في هذه المؤسسات صالونات ومهرجانات للرقص^(٤).

كان اختفاء الخلافة كقوة تحكم المسلمين من مركز واحد مؤثراً أيضاً في تشكيل هذه الهياكل المتعددة. ولو كانت الخلافة قائمة، فلربما كان تنظيم المساجد مائلاً لنظام البيروقراطية الرومانية الكاثوليكية، وكان التحكم في العالم الإسلامي من خلال هذا التنظيم. وقد أدى عدم وجود مثل هذه السلطة المركزية إلى قيام المسلمين بإنشاء منظماتهم الخاصة^(٥).

الإسلاموفوبيا ووجود المسلمين في الغرب:

إن وجود الإسلام والمسلمين في الغرب، وخاصة في أوروبا، هو موضوع يفتح النقاش بين الموضوعات المرتبطة وغير المرتبطة به. إن هذه الأفكار تعبر من خلال هؤلاء الذين يقومون بمقارنة كتاب الإسلام المقدس مع كتاب هتلر «كفاحي» هادفين إلى محاربة الدين، وصولاً إلى الذين يدعون ويهتفون لأوروبا غير مسلمة في ألمانيا هتلر.

قبل التطهير العرقي ضد اليهود تم النشر في مجلة دير ستورمر (العدائية) كاريكاتور وعبارات مهينة تحمل الكراهية ضد اليهود. واليوم يتم تنفيذ مهمة مماثلة لها ضد المسلمين في أنحاء أوروبا من خلال وسائل الإعلام. وهذا يعني أننا مررنا بفترة عصيبة كان يجب فيها أن نأخذ الأمر على محمل الجد، ونحارب ضد كل العبارات التي تحمل الكراهية للإسلام، وتسيء له بشكل أو بآخر.

Poston, Larry, *Islamic Da'wah in the West: Muslim Missionary Activity and the Dynamics of Conversion to* (٤)

Islam, Oxford: Oxford University Press, 1992, s. 96

.Poston, Larry, *op.cit.*, s. 97 (٥)

القسم المهم من صراعنا هذا يجب أن يستند إلى المنطق، وأن يتم من خلال أدلة وكلمات مناسبة تتلاءم مع روح العصر؛ ونسمي هذا بحرب المنطق. يمكننا جميعاً أن نعرف قوة الكلمة وقدرتها على الإقناع خصوصاً فيما نراه من خلال الإسلام والمسلمين على المستوى العالمي.

نتيجة لجميع العمليات التصورية ووفقاً لتقرير المركز الأوروبي لرصد العنصرية وكرهية الأجانب فإن المسلمين في دول مثل: إنكلترا وهولندا والسويد والدانمارك يتعرضون لهجمات جسدية بشكل مستمر بعد هجمات الحادي عشر من أيلول. وقد رد عن التقرير أن الاعتداء على الأجانب زاد ثلاثة عشر ضعفاً عن ذي قبل. ولربما الصراع بين الحضارات ما زال بإمكانه أن يستمر من خلال النقاش والحوار، وإذن يجب الأخذ بعين الاعتبار خلفية المسلمين عبر التاريخ وعرضه على البشرية في عالم الإسلام الحديث من خلال عبارات تحاطب العقل والمنطق.

فرنسا من أكثر الدول الأوروبية التي يقطنها أكبر عدد من المسلمين في أوروبا. وسيقوم وزير الشؤون الداخلية فيها بمنح هوية لمواطنيها المسلمين كما قام بتوطين المسيحيين واليهود بشكل يليق بمعتقداتهم. تقدم صحيفة اللوموند (Paris, Le Monde, 13.09.2005) أدلة على أن أوروبا لديها مثل هذه التوقعات من المسلمين. ولكن يجب ألا ننسى أن هذا ليس بالأمر السهل. حتى إن تقديم المسلمين ملايين الضحايا للتخلص من الاستعمار ترك جرحاً عميقاً ما زال في أذهانهم. وإن ما قامت به أمريكا ودول الغرب من مجازر في فلسطين والعراق وأفغانستان والشيشان والبوسنة يضيف إلى تلك الذاكرة جروحاً جديدة. ولكن إلى جانب كل هذا يجب ألا ننسى وجود أوروبيين أصحاب ضمير حي يضعون الأولوية في فهم المسلمين قبل معارضتهم وذمهم.

إن خطاب رئيس بلدية لندن السابق كين ليفينغ ستون وربطه هجوم جورج بوش على العراق بتطرف المسلمين وانتقاده للمحافظين الجدد بشدة هو بحد ذاته ترجمة وتمثيل لفكر المثقفين الأوروبيين^(٦). لكن الفكر الغربي لا يقتصر على هذه العبارة فحسب بل يحتاج إلى التفكير بطريقة مختلفة ومتشعبة أكثر.

الأكاديميون الغربيون، الذين ينظرون إلى المسلمين على أنهم أقلية على أرضهم، وينظرون إلى دينهم وثقافتهم من زاوية المستشرقين، يحاولون تحويل دراساتهم إلى أبحاث أنثروبولوجية. ولا شك أنه يجب على «انديو حسين» ألا يستخدم أسلوب تقليل الشأن وإلقاء اللوم في كتابه الانتفاضة الفرنسية. إن محاولة «حسين» إعطاء قضية احتلال العرب واستغلالهم من قبل فرنسا، وكيف سيدخل العرب في موضوع المسألة، إعطاء ذلك منحى إنسانياً، أو النظر إليه على أنه مشكلة إنسانية له أهمية بالغة. لكن الأسلوب الذي استخدمه كان فظاً ومستفزاً للغاية.

(٦) بي بي سي نيوز مباشر - لندن - ١٣ سبتمبر ٢٠٠٥.

يجب على المثقفين الغرب تقبل فكرة أن العمود الفقري للعلاقة هو فهم المسلمين بدلاً من الحكم عليهم. إنسانياً يجب أن نعرف أن دراسة المشكلات السياسية والاقتصادية الاجتماعية من منطلق الدين لن يعطي نتائج مجدية، فيجب تقبل أن تاريخ المسلمين منذ القدم كان من المكونات الأساسية لحضارة الغرب بدلاً من وصفهم أنهم يهود أجنب مسلمون. ويجب عدم نسيان أن وجود المسلمين في الأندلس لـ ٨٠٠ عاماً، وفي صقلية لـ ٢٥٠ عاماً، كان له تأثير كبير في طابع الحضارة الأوروبية.

ليس عبثاً وصف دايفيد ليفرينغ حضارة المسلمين بالهزيمة الأساسية والأولية لحضارة أوروبا في كتابه المسمى: دور الإسلام في صنع أوروبا ٥٧٠-١٢١٥.

النتيجة:

بسبب الغضب المتراكم ضد الإسلام والمسلمين دخل الإسلاموفوبيا في الغرب في مرحلة الكراهية والانتهاك لحقوق الإنسان. وأصبح هذا المفهوم شائعاً ومغطياً للحقيقة، إنهم يقيّمون الإسلام والمسلمين بشكل سطحي ومصطنع، ولا يربطون أي شيء حسن أو صحيح أو مفيد بالإسلام والمسلمين، وينسبون كل ما هو قبيح للمسلمين. وإن جاز التعبير فإنه يتم تنفيذ ما يسمى بـ McCarthyism ضد المسلمين.

وبعد تحليل كلمة الإسلاموفوبيا نسأل: هل هذا الرهاب ليس له مصدر أم إنه يحمل شيئاً من الحقيقة؟ يجب الإجابة عن هذا السؤال بكل صدق. نقول: يوجد مصدر لهذا الخوف مع الأسف. وهذا المقال لا ينوي مناقشة ما إذا كان هذا المصدر محقاً أم غير محق.

لكن من الواضح أن لدينا مشكلتين لهما أولوية: أولاًهما: هو القضاء على جذور هذه المخاوف. وثانيهما: أنه يجب التركيز على تطوير استراتيجيات من أجل إضعاف القوى التي تتغذى على هذا الرهاب الذي يعمل على تطوير استراتيجيات لمحاربة الإسلام والمسلمين.

يبدو أن تحكيم أساس هذا النضال طويل المدى هو الأهم في هذه القضية. وتحكيم أساسه لا يتم إلا بإسناده إلى المفاهيم التالية: التعددية والتسامح مع الآخرين، وتنفيذ العلاقات على أساس الحق والحريات الأساسية، واحترام وجود الفرد أو بعبارة أخرى: يجب معاملة الفرد بشكل يحمي كرامته وكيانه بغض النظر عن دينه وأصله العرقي وثقافته وموطنه، ويجب احترام الإنسان بناء فقط على كونه إنساناً، وتوصيل القضايا الأساسية للحقوق إلى القواعد العامة الأساسية والعالمية مثل: إدامة حياة صادقة والمطالبة بذلك للجميع وعدم انتهاك حقوق الآخرين وإعطاء كل ذي حق حقه بشكل كامل.

عندما تعطى هذه المفاهيم الحياة لأجل العلاقات الإنسانية في الغرب والشرق سيكون هذا بدايةً جديدةً للقضاء على الإسلاموفوبيا.

المراجع:

- Kepel, G., The War for the Muslims, Islam and the West, Cambridge, MA: Melnap Harvard, 2004.
- Marranci, Gabriele, Jihad Beyond Islam, Oxford and New York: Berg Publishers, 2006.
- Mevdûdî, Witnesses unto Mankind: The Purpose and Duty of the Muslim Ummah, trans. By
- Murad, Khurram, Leicester: The Islamic Foundation, 1986.
- Poston, Larry, Islamic Da'wah in the West: Muslim Missionary Activity and the Dynamics of Conversion to Islam, Oxford: Oxford University Press, 1992.